

"Világom víg sötét világ..."

Kautzky Norbert: Párbeszéd

A lexikonok szűkszavú adatsorain kívül vajmi keveset olvashattunk eddig - a tizedik kötetével jelentkezett íróról, költőről - Kautzky Norbertől. Nem kényeztette el az élet (megtapasztalhatta a kitelepítést, megismerhette a hortobágyi táborok keserveit, az ötvenes évek embert megalázó világát "a vérgőzös ideológiáknak kiszolgáltatott évtizedeket", a "körülöttünk ólalkodó félelemfarkast"), de figyelemre méltó alkotói teljesítményei ellenére nem bánt vele kesztyűs kézzel a kritika sem. Pedig az öt verses és öt prózai kötet ugyancsak adott volna rá alkalmat. Méltán írja hát a költő az *Egy magánnyomozó feljegyzései. Negyedik oldal* című versében a következőket: "A személy, aki után nyomozok az örökös / Késedelem áldozata utólag is felháborít az a / Méltánytalanság amivel az illetőt legyintgetve / Eltűntették Létezését óhajtom bizonyítani / Felkavarva a pocsolót ami enélkül is bűzlik..." Az önértékelés zavara, avagy a realitása bujkál ezekben a sorokban? Úgy vélem, hogy az utóbbi, ami mögött nyilvánvalóan okok sora húzódik meg, közöttük talán az is, hogy Kautzky soha nem kereste a hatalom sugarainak "melegét", soha nem tartozott egyetlen irodalmi székértáborhoz sem, nem vallotta magát soha sem népinek, sem urbánusnak, sem konzervatívnak, sem modernnek, posztmodernnek még kevésbé. Kautzky Norbert csak egyetlen dolgot vallott: az író és a költő dolga az írás, az irodalom eszközeivel folytatott történelmi oknyomozás, a kendőzetlen históriakritika, a szépítgetések nélküli valóságábrázolás.

Legutóbbi prózakötetéről, az 1998-ban megjelent *A mindenség egy napjáról* találóan állapította meg Tarján Tamás a következőket: "Akár a családja közelmúltjával összefüggő eseményeket faggatja, akár különlegességnek számító sportnovelláiból kerekít füzért, akár a gyerek-motívumot villantja meg a szellemi testálás közegében - mindig arról beszél, miféle felelősség számoltatja el az egyes embert, akit nem a maga akarata vetett a történelem forgásába." Megerősíthetjük: az ember és a történelem, az ember és a hatalom, az ember és az erőszak, az ember és az erkölcs, az ember és a viselkedési alternatívák állnak Kautzky novelláinak, verseinek, regényeinek középpontjában. Némi leegyszerűsítéssel azt is mondhatnánk, hogy erről szól a most megjelent verseskötete, a *Párbeszéd* is, benne a legutóbbi mozgalmas évek jobbító indulatoktól átfűtött verstermésével. A költő által megszerkesztett kötet hét ciklusa - mint ezt a továbbiakban látni fogjuk - átgondolt kötet-kompozíciót takar.

"Víg sötét világba" vezet el olvasóit a költő, akiben konok félelmek és makacs hitek feszülnek egymásnak, aki kíméletlen perlekedést folytat a hamis beszéddel, akinek rendíthetetlen a reménye a tiszta kapcsolatokban, a szerelemben (*Ünnepünk kedveséhez, A szerelem áldozatos tekintete*), végezetül akinek megingathatatlan a szigora mindennel, ami embert alázó, szégyenítő, igaztalan, erkölcsromboló. Az igazság "elfeledett neve" érdekében perlekedik, "ami a kiszolgáltatottak" étele és itala és a szenvedőknek irgalom." (*Esti beszélgetés*). Ennek a szigorú erkölcsi normák szerint építkező költészetnek adja tanújelét a *Párbeszéd*ben is.

A kötet első ciklusa, az *Önvallomás* visszatekintés a méltánytalanságokkal, igaztalan hátrányokkal és kitérőkkel teli életútra, a "szabad megkötözött hadára", a személyiséget eltorzító viszonyokra. Keserű önvallomás ez - a költő 70. születésnapjával számvetésével - arról, hogyan kellett fennhangon hallgatni, ám közben "az igazság elfeledett nevé" mégiscsak őrizni. Ám nem csupán múltidézés ez a ciklus, hanem jövőidézés is, az utódoknak, mindenekelett a versekben megszólított unokának átnyújtott erkölcsi tanítások keretében. Az *Életfa* címet viselő második ciklus darabjai az "örökség" verseit foglalják magukba, felvonultatva mindazokat, akiktől a költő a minőség megbecsülését, a hadakozás elszántságát, a szigorú erkölcsi mércét örökölte, ami az életút legkritikusabb, legnehezebb periódusain - így "a tanyavilág emberketrecébe zártság" éveinek nehézségein - is átsegítette őt. A *Halálaink* című ciklusban az önmaga után nyomozó költő az alkotópálya viszontagságairól szól, arról, hogy igyekeztek "legyintgetve eltüntetni", ám feltámadott és a "lila szövegű hősökkel" szemben vállalja a megmérettetést. Az az álszent, álnok, "farsangi álarcba öltözött világgal" hadakozik a költő, amelyben a szülők emléke és példája teremti meg a lelkek méltóságát és nyugalomát (*Vádirat, Ágyadnál üldögélek, Anyám utolsó vágya, Nincs temetés*).

A legkíméletlenebbül és legszigorúbban ítélkező versek gyűjteménye a *Helyzetjelentés* című ciklus. Az "ócskavasvilággal", az "értéktelen értékek fennhatóságával" vív kíméletlen harcot benne a költő, aki a híres-hírhedt három "T" egykoron szabadságot korlátozó hatalma és gyakorlata helyébe a saját három "T"-jét állítja: a tisztaságot, a tisztességet és a tehetséget. Teszi ezt még akkor is, ha tudja, hogy a szószegők, a robbantatók, az orvlövészek világában "hátrad mögött lapul a félelem / És a közöny betonbunkere" és ezért ellenállás helyett "a hallgatás paraszával nyelvünkön" élünk. Ám a költő azt is tudja, hogy egyszer eljön a számadás ideje és elérhetővé, megteremthetővé válik az értékálló Rend is, a szolgaságtól való megszabadulás világa (*Amíg és addig, Júdások összeesküvése*). A keserű helyzetjelentést a sorsválasztás-ciklus követi (*Sorsutak*), melyben az ősök és az utódok összefonódó létezése a kapcsolatteremtő motívum: az ősapák, az ősanyák, a fiaik és az unokák ezen vers-mesék hősei, akik titokzatos kötődésükkel és kapcsolatukkal az öröklét megteremtői és szimbólumai. A sorsutazások hőseinek üzenete a választás szabadságáról szól, vagy a kényszerről, ami-a költő szerint-szintén választható. A *Játékhatalom* című ciklus öt verse Kautzky nagy-nagy szenvedélyét, a sportot állítja középpontjába, ám mindezt beleágyazva az elkallódó élet és a "nagy futás kalandjának" ellentétpárjába, ami nélkül-vallja a költő-élni sem érdemes. A játék így kap valóságosan filozófiai értelmet és jelentőséget:

„... Futásunk egyre bénább elesettebb verítékünkől
Elszárad a fű makacosságunk több önmagunknál
Maga a beteljesülés ami nélkül a vakvilág legyőz
De helyettünk fiatal pásztorok vitézkednek a mezőkön
Játékatyánk tudhatod mindenkinél jobban vénfiaid
Esküszegők sohase lesznek játszani a megszakadásig
A legbensőbb hitük méltósága...“
(Fohász a játékkárához)

Az utolsó, *Értékmentők* című ciklus az ember- és természet adta értékekért – a tisztaságért, a tisztességért, a hűségért – emel szót, a pillanatnyi érdekelődések veszélyeit hangsúlyozva, a tűnő pillanattal a maradandót állítva szembe, a „szabadnak is szabadon lenni akaró“ magatartásmódot állítva a középpontba, emelve mintává (*A tisztesség tisztelete, A keresgélőknek*).

Kautzky témavilága és költői látásmódja alapján – első olvasatra – akár hagyományos, klasszikus értelemben vett konzervatív költőnek is tűnhetne, hiszen verseinek jelentős része családi emlékekkel, a magánélet eseményeivel, a nemzedékek találkozásával, a néha-néha átszüremkedő gyermekkorral foglalkozik. Így válik e líra fontos szereplőjévé az anyai nagyapa, az édesanya és az apa, mindazok, kiktől az élni-tanulás, a saját törvény, a hadakozás és az emberi helytállás volt megismerhető, elnyerhető. Mindaz, mi megtartotta a költőt a törvénytelenységben, az embert próbáló időkben (*Áhítat, A kezdet kezdetén*). Felvillannak azon gyermekkori élmények is, melyek a költő mai etikai arculatának forrásvidékei voltak (*Céltábla*). És természetesen ott vannak a családi élet azon történései és szereplői is, amelyek és akik ennek folyamatos megerősítéséhez járulnak hozzá a jelenben (*Egy színészi alakítás élménye, Fényképarc*). Erkölcs-központúsága ellenére sem tekinthető azonban Kautzky egyhangú költőnek. Mert igaz ugyan, hogy e líra egyik erőteljes hangját a „szabad megköötözöttek“ világának, a deportáció börtönének keserű élményei váltják ki, ám korántsem kevésbé hangsúlyos a másik szólam: az élet- és sorsutazás emberi értékeket felmutató világáé és szereplőié. Miután az ábrázolásmód konkrétsága mögött szinte mindig általánosabb tanulságok, következtetések, mondandók világa rejtőzik, Kautzky lírájának horizontja is tágul, egyre egyetemesebbé válik.

Kötete jól tükrözi írásművészetének karakterisztikus, prózájára is jellemző vonásait: az emberi létezés sajátosságainak, az ember önmagáért és a világért érzett/viselt felelősségének hangsúlyos megjelenítését, a lét mélyrétegeiben megbúvó összefüggéseinek feltárására való szüntelen törekvését és mindennek szigorú etikai értékrendben történő megjelenítését. A vallomásos alaphelyzetből gazdag és összetett, tematikailag és formailag egyaránt sokszínű, ám erőteljes gondolati-érzelmi tartópilléreinek köszönhetően mégis homogén költői világ jön létre, aminek autentikus tükre a *Párbeszéd* című kötet, benne kortárs költészetünk eredeti, sajátos hangja szólal meg. S immáron az életmű nemcsak zárt, hanem e kötettel, sajnos, lezáruló is. (*Pro Pannonia Kiadó, 1999*)

Szirtes Gábor